

על הישראלים להתייחס אל ההיסטוריה של מסע-הצלב כאל מדריך שימושי

המסדרים הצבאיים האפילו בהדרגה על הממשלה הרישמית של הממלכה. כוחם היה מבוסס על תשלובת של פוטנציאל צבאי ויכולת כלכלית. הם ניהלו עסקים בנקאיים במדמים בין-לאומיים והקימו סניפים בכל רחבי העולם הנוצרי. בכך הם דמו להפליא לכמה מן המסלגות הקיימות בישראל, המבוססות על אירגונים ארציים של קיבוצים ועל מימנה מסופף של מיפעלים כלכליים בארץ וסניפים בתפוצות, דבר המעניק להם כוח-השפעה עצום בשלטון.

אפשר להרבות בהקבלות אלה, עד לפרטי פרטים. האם לא דמה המלך בולדווין הראשון לדוד בן גוריון? ומי דומה למשה ויין יותר מאשר רינו לבית שאטין, תוקף השיירות המוסלמיות, הנץ של הממלכה, האדם שעורר בלב הערבים שינאה כה עזה עד כי צלח אל-דין מצא לנכון לערוף את ראשו במו ידיו?

הון מאירוסה, בצורת מענקים דתיים וחילוניים, מתנות, נדבות ומסי צליינים. באירופה כולה התנהלה מעין מגבית צלבנית מאוחדת.

הקיבוצים הם יצירה יחידה במינה של הצינונות, ובאותה מידה היו המסדרים הצבאיים הגדולים המצאה מקורית של הצלבנים. ההתיישבות וההתנחלות יצרו בשני המיקרים דמוסיום דומים. אבירי מסדר הטמפל או מסדר ההוספיטל, היו מקימים מצודה עמוק בלב אזור ערבי, בדומה לקיבוצים הישראליים, שאחידים גבנו ממש על חרבות המצודות הצלבניות. מסביב למצודה היו מתנחלים פרטיים יוצרים בהדרגה מערכת יישובים, בסומכם על כוח המגן של המצודה. לאחדים מן הכפרים הצלבניים היה, כנראה, מעין אירגון קואופרטיבי, כמו מושבי העובדים שלנו.

שילוב הממלכה במרחב

בדוחם השואה זו מכל וכל, מצביעים הציונים על ההבדלים הנראים להם כ- מכריעים.

הצלבנים, כך הם מאמינים, לא היו מעולם רוב בממלכותיהם. היו רק שכבה דקה של כובשים על-גבי אוכלוסייה מקומית. נקודה זו שנוייה במחלוקת חמורה. יש לכלול בחברה הצלבנית את הנוצרים מבני עדות המזרח. יחד עימם היו הצלבנים, כך מסתבר, רוב יציב. ואילו ישראל, אם תספח את השטחים שכבשה במלחמת-ששת-הימים, עלולה לגלות במהרה שהחברה העברית הפכה למיעוט בה, מול הציבור הערבי המתרבה במהירות.

האם היו הצלבנים אומה, מושרשת בארץ ישראל, כמו האומה העברית החדשה?

על שאלה זאת יש לענות אם רוצים לערוך השואה בין שתי הפרשיות. מובן לקשה להשתמש במושג המודרני "אומה" לגבי תקופה שבה עצם הרעיון הלאומי לא היה ידוע ולא היה יכול לעלות כלל על הדעת. אני משתמש במונח זה כאן במובן של חברה הרואה את עצמה כחידה מיוחדת ונפרדת, השייכת לשטח מסוים. האם היו צלבנים, אף אותם שהיו צברים דור שמיני, חשבו את עצמם לארץ-ישראלים, שגורלם הוא לחיות ולמות בארץ הזו — או שמא חשבו את עצמם לפרנקים, לגרמנים, ל-איטלקים, המשרתים בארץ זרה והיכולים לחזור למולדת האמיתית כל עת שירצו?

אפשר לחשוב שרבים מבני משפחות הצלבנים שבאו לארץ במסע-הצלב הראשון, ובודאי כל הנוצרים מבני עדות המזרח, כבר חשבו את ארץ-ישראל, בסוף המאה ה-13, לארץ מולדתם האמיתית. אך נראה כי לא התפתח דבר הדומה ללאומיות הישראלית על תחושת השייכות הקיצונית האמיתית של שפה חדשה ומשותפת המאחדת את העולים מכל הארצות.

בסכמו את ההיסטוריה של מסע-הצלב, כתב ראנסמן את המילים שלהלן, הראויות להיזכר:

"עבריים (כפי שהאירופים קראו למדינת הצלבנים) עמד תמיד בפני ברירה קשה. המדינה נוסדה מזווגה של קנאות דתית עם תאוה הרפתקנית לארמה. אך כדי להתקיים כנוף בריא, לא יכלה להישאר תלויה לנצח בורם קבוע של בני-אדם וכסף מן המערב. שומה היה עליה להצדיק את קיומה מבחינה כלכלית.

דבר זה היה אפשרי רק אילו באה לידי הסכם עם שכנותיה. אם הן היו ידידותיות כלפיה ומשגשגות, יכלה גם היא לשגשג. אך לבקש ידידות עם המוסלמים — זה נראה כבגידה גמורה באידיאלים של הצלבנים. ואילו המוסלמים מצידם לא יכלו להשלים בליבם השלמה גמורה עם נוכחותה של מדינה זרה ופולשת בארצות שחשבו כי הן שייכות להם...

הצלבנים טעו טעות רבות. מדיניותם היתה לא פעם הסתיו ומתחלפת. אך אי-אפשר להטיל עליהם את כל האשמה על כך שלא הצליחו לפתור בעייה שלא היה לה, למעשה, שום פתרון.

כלל זאת מראה ראנסמן, שבקרב אבירי הצלב קמה מפלגה שדגלה בהשתלבות הי-ממלכה במרחב, ושבקשה להפוך את מדינת הצלבנים לשותפה של העולם הערבי. נזמה כי לאותו רעיון מרכזי, שאנו דוגלים בו כיום בישראל, יש סיכוי רב הרבה יותר להצלחה. כי הציונים, וביניהם הישראלים, לא סברו אף פעם שמוטל עליהם תפקיד קדוש להילחם בערבים, ארבה. רובם מאמינים בכנות, שאיבת ה-

תקציר תולדות הצלבנים בישראל

1095 ב-26 במרס נואש האפיפיור אורבאן השני את נאומו ההיסטורי בכנס קלרמון בצרפת, בו הוא קורא למסע-צלב של העולם הנוצרי לשיחורו קבר-ישו וארץ-הקודש.

1096 הצבאות השונים של נוסעיה-הצלב מתאספים באי-רופה המערבית והתיכונה. בדרך עורכים חלק מן הצלבנים, וגם אספסוף שאינו מתכוון כלל להגיע לארץ-הקודש, פרעות ביהודים. הנסיכים שבין ה-צלבנים מסתפקים בהטלת מס כבד על היהודים.

1097 צבאות הצלבנים, שמו כ-50 אלף איש (לפי הערי-כה מאוחרת) נאספים ליד קונסטנטינופוליס (איס-טנבול), בירת הקיסרות הנוצרית הביזנטית, אליה הגיעו במיצעד רגלי דרך אירופה.

1098 ב-3 ביוני, אחרי מצור שארך שמונה חודשים, כוב-שים הצלבנים, בעזרת בוגד מקומי, את המיבצר האדרי של אנטיוך, בצפון סוריה.

1099 ב-15 ביולי, אחרי מצור של חודש, כובשים הצלב-נים את ירושלים בהסתערות, עורכים בה שחיטה נוראה של התושבים המוסלמים והיהודים. כעבור זמן נכבשים שאר חלקי ארץ-ישראל המערבית, מל-בד רצועת עזה-אשקלון, הנשארת בידי המצרים.

1100 באלדווין הראשון מומלך כמלך ירושלים. מלכותו כוללת את ארץ-ישראל, תוך ריבונות-להלכה על שאר נסיכויות הצלבנים שכבשו בדרך, בתורכיה המזרחית, ובטורפולו לאורך החוף.

1101 צבא חדש של צלבנים, שבתכנון לכבוש את בגדאד, מושמד כימעט כולו בתורכיה.

1131 עם מותו של באלדווין השני מגיעה ממלכת הצל-בנים לשיא התפשטותה, כשהיא שולטת בארץ-ישראל מבגירות בצפון עד אל-עריש בדרום (מלבד רצועת-אשקלון), עם אחיזה בהרי עבר-הירדן, עד לכרם-מואב ועקבה. אז גם מתגבש כוח מוסלמי נגדי, בעוד שפיצול הנסיכויות המוסלמיות איפ-שר את ניצחון-הצלבנים בראשית ימיהם, מתחילים להתגבש מרכזי-כוח בדמשק ובקאהיר, תוך מלח-מה בלתי-פוסקת בצלבנים.

1137 זנ"ג, שליט העיר מוסול, פותח ב-"ג'יהאד" נגד הצלבנים, מרחיב את שלטונו, כימעט כובש את ירושלים, אך נחסם על-ידי ברית של שליטי-דמשק עם הצלבנים. הברית ירושלים-דמשק, שהיא ה-שותפות המוסלמית-הצלבנית הגדולה הראשונה, מחזיקה מעמד עד 1147.

1144 הנסיכות הצלבנית הראשונה — שמרוכה באדסה, בתורכיה המזרחית — נופלת לידי המוסלמים. הידיעה מועזת את אירופה, גורמת למסע-הצלב השני, בראשות גדולי המלכים של אירופה. אחרי אבידות כבדות בדרך, מטילים שרידי-המסע מצור על דמשק, אך מצור זה ניכשל אחרי ארבעה ימים.

1153 המלך באלדווין השלישי כובש את אשקלון, שחיתה 50 שנה קשה-מיצרי נגד הממלכה.

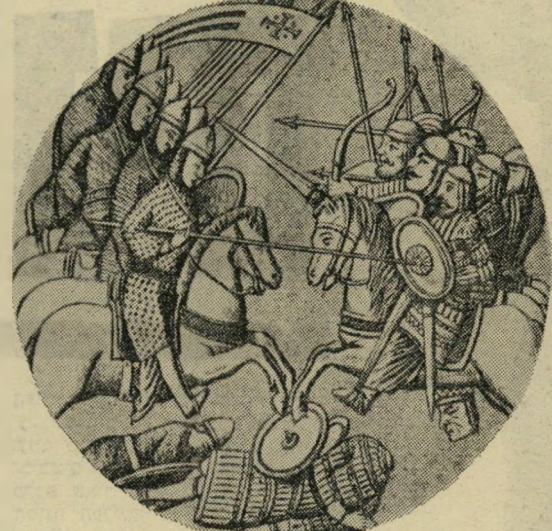
1169 צלאח-אל-דין, כורדי עיראקי, שליחו של שליט מוסול, משתלט על מצרים. במשך תשע שנים הוא פועל לאיחוד העולם הערבי נגד הצלבנים. ב-1174 הוא כובש את דמשק, ב-1183 את חלב.

1182 ריינאל, שליט כרם-מואב, בונה צי ומוטט על נתיבי-הצליינים למכה. צלאח-אל-דין משמיד את אוניותיו. ריינאל פושט על נתיבי-היבשה של ה-שיירות ממצרים לדמשק.

1187 צבא-הצלבנים, שמנה כ-20 אלף איש, מושמד בי-קרב ההיסטורי ליד קרני-הטין, מעל לטבריה. ב-2 באוקטובר ניכנס צלאח-אל-דין לירושלים, שניכ-נעה אחרי מצור של שבועיים. הוא משתלט על הארץ כולה, מוחק את ממלכת-הצלבנים מן ה-מפה — זולת כיסים קטנים בצור, טריפולי ואני-טיוך בחוף הסורי.

1189 המלך הצלבני ג'י, שנלכד על-ידי צלאח-אל-דין בי-קרני-הטין ושחרר תמורת הבטחה להינזר ממלח-מה, מפר את הבטחתו ומטיל מצור על עכו. לפי קריאת-האפיפיור, יוצאים גדולי הנצרות למסע-הצלב השלישי, מצטרפים אליו לפני חומות-עכו. בדרך טובע הקיסר הרומני ברבורסה ("אדום-הזקן") בנחר תורכיה. ריצ'ארד לב-ארי, מלך אנג-ליה, כובש בדרך לארץ את קפריסין.

1191 אחרי מצור נורא של שנתיים, לוכדים הצלבנים את עכו, ההופכת בירת הצלבנים למשך 100 שנה בדיוק. ריצ'ארד כובש את החוף עד יפו, פותח במשאומתן עם צלאח-אל-דין ומתיידד עימו. נח-

מוטלניזם מול צלבנים

1244 אחרי תום תקופת-ההסכם, כורתים הצלבנים ברית עם דמשק המוסלמית נגד מצרים. הם מובסים בקרב ליד עזה. ירושלים נופלת שוב לידי המוסל-מים, ששליטים פוקד בייבארס, הממלוק המצרי ממוצא מונגולי, מגדולי המצביאים המוסלמים.

1248 לואי ("הקדוש"), מלך צרפת, יוצא למסע-הצלב השביעי, כדי לשחרר את ירושלים. מתוך הנחה ש-רק שבירת מצרים מאפשרת שלטון נוצרי בארץ, הוא מחליט לכבוש את מצרים תחילה. בקרב ליד מנוורה, בדרך לקאהיר, נוחלים הצלבנים תבוסה. לואי נופל שבי, משוחרר תמורת כופר ופינוי מצרים. במשך ארבע שנים הוא מסה, בעכו, להשליט סדר בממלכת הצלבנים המקוצצת.

1250 הממלוכים (חיילים-עבדים) משתלטים על מצרים, שמים קץ למדינות המתונה של צלאח-אל-דין וירושון, פותחים במלחמת-קודש לסילוק הצלבנים.

1260 המצביא המונגולי הנוצרי קיטבוקה פולש לארץ, מובס ליד עין-חרוד, בקרב היסטורי מכריע, על-ידי הצבא המוסלמי, בפקודת בייבארס. הצלבנים מת-חברים עם המוסלמים נגד האויב המשותף.

1265 בייבארס כובש את קיסריה וארסוף (ליד הרצלחה), המוסלמים כובשים את אנטיוך.

1268 אחרי שביבת-נשק, אותה חתם בייבארס, למשך עשר שנים, כובשים המוסלמים את טריפולי.

1289 המיבצר הצלבני האחרון במרחב, עכו, נכבש על-ידי הצבא המוסלמי, ובכך מגיעה לקיצה ממלכת-ירושלים הצלבנית — 192 שנים אחרי שפרצו לוחמי מסע-הצלב הראשון לירושלים.